

Plagiatorstvo

Plagiarism

Ksenija Geršak

Naše življenje in hkrati vsakdanje strokovno delo preplavljajo številne informacije in med njimi tudi nove ideje. O novih idejah beremo v dostopni strokovni literaturi, o njih poslušamo predavanja, se udeležujemo razprav in jih vključujemo tudi v lastno delo. Informacije se ponavljajo, podvajajo in prepisujejo. Je prepisovanje sprejemljivo in pošteno?

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika¹ lahko preberemo:

- **citāt:** *dobesedna navedba tujega besedila;*
- **plagiat:** *kar je prepisano, prevzeto od drugod in objavljeno, prikazano kot lastno; duhovna tatvina;*
- **plagiator:** *kdor prepiše, prevzame tuje delo in ga objavi, prikaže kot lastno.*

Plagiatorstvo so torej prevzete napisane ali nenapisane, samo izražene ideje in dela, za katere ni natančno naveden vir. Glavni učinek plagiatorstva je zavajanje bralcev ali poslušalcev in pripisovanje novega znanja plagiatorju.

Na svetovnem trgu informacij narašča število revij in z njimi število pripravljenih in poslanih člankov za objavo. S plagiatorstvom se srečujejo vsi uredniki strokovnih revij in recenzenti. Predvsem v manjših nacionalnih revijah, ki objavljajo prispevke v angleškem jeziku, je delež prejetih prispevkov s plagiatom zaskrbljujoče velik, do 30 %.² Vedno večja pojavnost plagiatorstva postavlja pred urednike in recenzente nove naloge in zahteva oblikovanje nove uredniške strategije. Če je bilo naše dosedanje delo usmerjeno v vrednotenje vsebine prispelega

dela, se je končni oceni pridružila še presoja o deležu plagiatorstva v posameznem prispevku. In plagiatorstvo je postalo razkrit problem tudi za naše uredništvo. Zdravniški vestnik je citiran v mednarodnih bazah podatkov. Preverjanje podobnosti je ena od etičnih zavez urednikov in hkrati pogoj, da ostanemo del mednarodne založniške skupnosti tudi v prihodnosti.

Plagiatorstvo je najizrazitejše v preglednih raziskovalnih člankih in pri sistematičnih strokovnih opisih posameznega področja, metod dela ali razvoja. Prav tako je ponavljanje ali samo pomanjkljivo citiranje pogostejše v opisih primerov in pri smernicah. Avtorji dobesedno prepisujejo besedne zveze ali celo odstavke iz izvornih člankov. Med vzroki prevladuje nezadostno znanje tujega jezika, ki vodi v slabšo kohezijo in koherenco besedil, manjša pa je tudi njegova informativnost.

Skupni problem sproža številne razprave in različne možnosti za reševanje. Nekatere mednarodne revije z visokim faktorjem vpliva omogočajo avtorjem pomoč pri oblikovanju strokovnih besedil. Rešitve ponujajo tudi usmeritve Committee on Publication Ethics (COPE),³ uredništva posameznih revij⁴ in združenja urednikov, kot je World Association of Medical Editors (WAME),⁵ katerega članica je tudi glavna urednica Zdravniškega vestnika.

Iskanje plagiatov je večstopenjsko.

Na prvi stopnji ocenimo obseg prepisanega besedila. V pomoč so nam različni

računalniški programi za iskanje istih besednih zvez, stavkov ali odstavkov. Programi so prosto dostopni na svetovnem spletu, nekatere pa lahko uporabljamo samo z nakupom in obnavljanjem licence za dostop. Rezultat preverjanja se prikaže kot delež (v %) ujemanja besedila s posamezno že objavljeno publikacijo. Programi so predvsem prilagojeni angleščini in nam ne pomagajo pri iskanju podobnosti med dvema besediloma v različnih jezikih. Pri besedilih v nacionalnem jeziku lahko urednik ali recenzent preveri le besedišče izvlečka, ki je običajno v angleščini. Zato postane pri teh prispevkih pomembno tudi prekrivanje numeričnih podatkov, ki so lahko edini kazalec podvajanja ali prepisovanja.

V naslednji stopnji preverjamo posamezni del enakega besedila z izvorno publikacijo. Prepisani del mora biti pravilno citiran in izvorna publikacija mora biti navedena v literaturi. Najbolj je izrazito podvajanje v razpravljanju, kar zahteva od urednika natančno in sistematično primerjanje necitiranih delov besedila z že objavljenimi. Prav tako spozna računalniški program kot prepisovanje navajanje tehničnih izrazov in opisovanje metodoloških pristopov, ki so skupni in značilni za posamezno podskupino raziskovalcev na nekem ozko omejenem področju. Seveda so besede ali besedne zveze lahko enake kot v izvorni publikaciji, vendar je organizacija misli nova, drugačna in pripada novemu avtorju. Zato je nujno potrebna urednikova osebna presoja, ki se vedno ne ujema z rezultatom računalniškega programa.

V tretji stopnji opredelimo, ali so prepisani deli besedila pravo plagiatorstvo, in kakšen delež besedila obsegajo. Pri tem se srečujemo tudi z vedno večjim problemom tako imenovanega samo-plagiatorstva (ang. *self-plagiarism*) in odvečnih objav (ang. *redundand publication*).⁶ Marsikateri raziskovalec se ne zaveda, da je podvajanje objavljanja lastnih rezultatov nesporna kršitev etičnih načel in dobre prakse v založništvu. Najbolj so pogosti poskusi objavljanja istih lastnih rezultatov v mednarodnih revijah in vzporedno še v nacionalnih revijah. Enaka kršitev je sočasna oddaja rokopisa v dve reviji. Če urednik prepozna dvojno objavo, jo

mora javno razkriti, odstraniti članek iz vseh oblik objavljanja in ga izbrisati iz vseh mednarodnih podatkovnih baz. COPE zahteva, da urednik obvesti o odstranitvi publikacije tudi ustanovo, kjer so avtorji članka zaposleni.

Seveda pa se uredniki in recenzenti zavedamo možnosti, da je avtor lahko izpostavljen podvajanju tudi zaradi narave svojega raziskovalnega dela ali zahtev po objavah, ki jih pred njega postavljajo plačniki raziskav. S podvajanjem se sreča, če želi objaviti nove rezultate z enakimi že objavljenimi metodami dela ali če iste podatke in rezultate uporabi kot dele nove raziskave. Eden od načinov reševanja samoplagiatorstva je uporaba avtorskih pravic (ang. *copyright*), ki spadajo med pravice intelektualne lastnine.³ Avtorske pravice pravno omejujejo uporabo avtorskega dela brez soglasja avtorja ali lastnika avtorskih pravic, ki so v večini primerov revije, kjer je bil izvorni prispevek objavljen. Avtor mora označiti že objavljeni del rokopisa in zaprositi revijo, na katero je s prvim prispevkom prenesel avtorske pravice, za dovoljenje za ponovno objavo. Glede na pomembnost novega prispevka pa se uredniki odločijo, ali bodo takšno delo sprejeli v recenzentski postopek ali ne.

Naslednji koraki pri odkritem in z izvornimi publikacijami potrjenem plagiatorstvu so odvisni od uredniške politike. Delež dopustnega podvajanja se razlikuje med posameznimi revijami.⁵ Uredniški odbori dopuščajo od 5 do 10-odstotno ujemanje in v oceno prispevka vključijo tudi zahtevo, da mora avtor prepisane dele ustrezno citirati. Pri visokem deležu plagiatorstva ali podvajanja je prispevek zavržen takoj, brez da bi bil vključen v redne recenzentske postopke.

Plagiatorstvo je duhovna tatvina. Kot napisano besedilo je plagiat izsledljiv in dokazljiv. Zato predstavlja za vsako uredništvo realnost in dodatne naloge. Z odprtim mednarodnim sodelovanjem, izmenjavo informacij in tudi izkušenj s posameznimi avtorji se duh plagiatorstva lahko spet ujame v svojo svetilko poštenosti.

Literatura

1. Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti; 2000. Dosegljivo na: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html/>.
2. Karans ME, de Jager M. Handling plagiarism at the manuscript editor's desk. *Eu Sci Editing* 2010; 36: 62–6.
3. Committee on Publication Ethics. Guidelines. Publication ethics Mar 2011. Dosegljivo na: <http://publicationethics.org/guidelines>
4. Callaham ML, Journal Policy on Ethics in Scientific Publication. *Ann Emerg Med* 2003; 41: 82–9.
5. World Association of Medical Editor. WAME Listserve discussion, November 2010-January 2011. WAME Jan 2011. Dosegljivo na: <http://www.wame.org/>.
6. Broome ME. Self-plagiarism: Oxymoron, fair use, or scientific misconduct? *Nurs Outlook* 2004; 52: 273–4.